

Dilmurodova Zilola Davron qizi
Chirchiq Davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

KICHIK MAKTAB YOSH O'QUVCHILAR QOBILIYATI VA QIZIQISHLAR PSIXODIAGNOSTIKASI

Annotatsiyasi: Maqolada kichik maktab yoshi o'quvchilarining qobiliyati va qobiliyat psixodiagnostikasini o'rganish shu bilan birga ularning qiziqishlari aniqlash bo'yicha ilmiy va nazariy asoslashga qaratilgan. Bunda psixologiyada qobiliyat va qobiliyat psixodiagnostikasi bo'yicha nazariy tahlillar o'rganilgan hamda kichik maktab yoshi o'quvchilarining psixologik xususiyatlari tahlil qilingan, o'quvchilarning qobiliyat diagnostiklari bilan birgalikda ularning qiziqish darajalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf o'quvchilar, kichik maktab yoshi, qobiliyat, qiziqish, psixodiagnostika.

Dilmurodova Zilola Davron kizi
Teacher of Chirchik State Pedagogical University

PSYCHODIAGNOSTICS OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS' ABILITY AND INTERESTS

Abstract: This article is aimed at the study of psychodiagnostics of abilities and abilities of elementary school students, as well as scientific and theoretical justification for determining their interests. In this, theoretical analysis of ability and ability psychodiagnosis in psychology was studied, and psychological characteristics of junior school age students were analyzed, together with the ability diagnostics of students, their level of interest was analyzed.

Key words: elementary school students, junior school age, ability, interest, psychodiagnostics.

Psixologiyada shaxs qobiliyatini aniqlash va uni rivojlantirib unga ta'sir etish bugungi rivojlangan davrda juda ko'p ijobiy ahamiyatga ega va bu albatta psixologiyaning muhim tushunchasi ekanligini yana bir bor asoslab beradi. Hozirgi kunda ta'lim tizimi, oila, harbiy sohalarda, boshqaruv tizimi, va boshqa 60 dan ziyod tarmoqlarda o'z qiziqishlari va qobiliyatlari asosida xizmat ko'rsatayotganligi psixologik xizmatning bugungi kun holatini tashkil etib kelmoqda.

Har bir odamning qobiliyati va iste'dodi taraqqiyod mahsuli ekanligini hisobga olib, insonning qobiliyati uning tug'ma layoqati asosida, muhitga bog'liq ravishda olayotgan ta'lim tarbiyasiga qarab, shuningdek, kishining o'z ustida ishlashi bilan bog'liq holda o'sib, kamol topib borishini inobatga olgan holda kichik maktab yoshidagi oquvchilarning ijodiy va aqliy qobiliyatlarini erta yoshdayoq tashxislash ya'ni diagnostika qilish bu bolaning rivojlanish ko'rsatkichlarini ochib berishi bugungi kunning dolzarb vazifasi hisoblanadi.

Bir necha yillar davomida o'rganilib kelingan bilimlar olib borilgan tadqiqotlar natijasi shuni ko'rsatadiki, aqliy qobiliyatning rivojlanishini bir necha ko'rinishlari namoyon etilgan: talim va tarbiya ta'sirida o'zgaradigan va rivojlanadigan qobiliyatning individual uslubi (V.S.Merlin, Ye.A.Klimov, N.I.Chuprikova), chet el psixologiyasida aqliy qobiliyat ko'p faktorli murakkab psixologik tuzilma (A.Bine, J.Piaje, Ch.Spirmen, Tyorstoun, Gilford, G.Ayzenk, R.B.Kettell, R.Sternberg) sifatida tadqiq etilgan. Shuningdek, bu boradagi mahalliy olimlar M.G.Davletshin, B.R.Qodirov, E.Z.G'oziyev, V.M.Karimova, E.Z.Usmonova, R.I.Sunnatova, Z.T.Nishonovalarning izlanishlari hamda mutafakkirlarimiz Farobiy, Beruniy, Ibn Sino, Abdulla Avloniy va boshqalarning fikrlarida aqliy taraqqiyot, aql imkoniyatlari va aqliy qobiliyatlar to'g'risidagi qarashlarida ham aqliy qobiliyat va uni tashkil etuvchi omillar turlicha talqin qilingan.

F.A.Gallning fikricha, odamning hamma qobiliyatlari "aql" va "qobiliyat" sifatleri miya yarim sharlarida o'zining maxsus qat'i y markazlariga ega, ya'ni

busifatlarning taraqqiyot darajasi miya tegishli qismlarining miqdoriga to'g'ridan-to'g'ri bog'liqdir. Shuning uchun odamning kalla suyagiga bir qarash yoki boshidagi do'mboqchalarni shunchaki paypaslab ko'rish orqali go'yo odamning qobiliyatlarini aniqlasa bo'ladi. O'z tadqiqotlarida rus psixologi A. G. Kovalev qobiliyatning tabiati va tashxis qilish yo'llarini tekshirishga muvaffaq bo'lgan.

M.G.Davletshin texnikaviy qobiliyat ustida tadqiqot ishlari olib borgan yetakchi mutaxassisdir. U texnikaviy qobiliyat deganda shaxsning individual psixik xususiyatlaridan tuzilgan shunday o'ziga xos birikmalarni tushunadiki, u shaxsning texnikaviy faolityaga yaroqlilik darajasini va u bilan muvaffaqiyatli ravishda shug'ullana olishini aniqlaydi.

Biz o'quvchilarni qobiliyatlari va qiziqishlari bilan mutanosiblik masalasini psixologik tadqiq etishda dastlab o'quvchilarning kasb bo'yicha tasavvurlarini tahlil qilishga e'tibor qarattik. Mazkur vazifani amalga oshirishda maqsadida tadqiqot ishlari olib bordik Boshlang'ich sinf o'quvchilarning intellektual qobiliyat turlari bo'yicha tana-kinestetik va ekzistensial yoki ma'naviy qobiliyat yo'nalishda yuqori ko'rsatkich natijalarni egallan bo'lib ushbu yo'nalish bo'yicha o'quvchilarning shaxs sifatida ijobiy xislatlarga ega, ammo unchalik faol emaslar. O'quvchilarni qobiliyatni aniqlash natijalariga asosan kichik maktab yoshi o'quvchilarda musiqiy qobiliyat hamda ko'rish qobiliyat yo'nalishdagi qobiliyatlar yaqqol namoyon bo'lgan.

Natijalar tahliliga ko'ra boshlang'ich sinf o'quvchilarning kasbiy qiziqishlari asosan ularda "odam-odam" va "odam-badiy obraz" tipga mansubligi aniqlangan bo'lsada, ularda tabiiy va aniq fanlarga, xususan, matematikaga nisbatan qiziqishlari sustroq ekanligi ko'rsatilgan.

Ta'kidlash lozimki qiziqishlar shaxs tuzilmasining tarkibiy qismlaridan biri ekanligini inobatga olinsa, tahlil natijalar asosan o'quvchilarning qobiliyatlari bilan kasbiy shakllanishi jarayonidagi qiziqishlari orasida o'zaro moslik tarkib topmagan. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining qobiliyati va kasbiy qiziqishlari

bilan faoliyat yoʻnalishlarining barcha jabhalari oʻrtasida manfiy bogʻlanish aniqlangan, bu kasb tanlashda oʻquvchilarning yoʻl qoʻyadigan kamchiliklarini bartaraf etishga, kasb tanlash va kasbiy shakllanish jarayonlarini optimallashtirishga yordam beruvchi psixologik omillarni inobatga olish kerakligini anglatadi.

Xulosa qiladigan boʻlsak kichik maktab yoshdagi oʻquvchilarning qobiliyatlarini diagnostika qilish oʻquvchilarga oʻz shaxsiy va kasbiy qobiliyatini toʻgʻri belgilashlariga, har bir oʻquvchining shaxsiyatini adekvat baholash, qobiliyat va qiziqishlarini aniqlash, ular oʻrtasidagi mutanosibliklarga eʼtibor qaratish kichik yoshdagi oʻquvchilarning psixologik xususiyatlarini chuqur bilish asosida ularning har biri bilan konstruktiv munosabatlar oʻrnatish imkonini beradi hamda ular oʻqitish samaradorligini oshirish maqsadida qoʻllanilishi mumkin. Pedagoglar oʻquvchilar qobiliyati, qiziqishlarini aniqlab, undan oʻz darslarida foydalanishi kerak ekanlik xulosasini beradi. Kichik maktab yoshi oʻquvchilarining qobiliyatlar va qiziqishlarini aniqlash va natijalarni tahlil qilish uzluksiz hamda bir-birini toʻliq izchilligini taqazo etadigan jarayonligini xisobga olib, ushbu jabhalarning har biri yuzasidan ilmiy izlanishlarga doimo zarurat tugʻiladi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni. Toshkent shahri, 29 aprel 2019 yil, PF-5712-son.

2. G'oziev.E. Ontogenez psixologiyasi o'quv qo'llanma Toshkent "NIF MSH" 2020

3. Davaetshin M.G., To'ychieva S.M. Umumiy psixologiya, Toshkent 2002.

4. M.G. Davaetshin, Sh.Do'stmuhamedova, M.Mavlanov, S.To'ychieva. «Yosh va pedagogik psixologiya» o'quv metodik qo'llanma Toshkent 2004 yil

12. Graficheskie metodo` v psixologicheskoy diagnostike. E.S. Romanova., O.F. Potyomkina-M., 2012.

5. Davletshin. M. Psixologiyadan asosiy tushunchalar.-T., 2017.

6. Mamedov K “Maktabgacha yoshidagi bolalar va o’quvchilarning aqliy rivojlanish xususiyatlariya” Toshkent . 2004 -yil.

7. Дилмуродова З. Развитие способностей детей младшего школьного возраста //Актуальные проблемы обучения социально-гуманитарных наук в медицинском образовании. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 487-493.

8. Dilmurodova, Z. D. (2023). Kichik maktab yoshidagi o’quvchilarning psixologik xususiyatlari va ularning qobiliyat darajalari aniqlash. *Научные исследования и общественные проблемы*, 1(1), 33-37.

9. Dilmurodova, Z. (2023). Bola qobiliyatini barvaqt aniqlash muhim!. *Youth, science, education: topical issues, achievements and innovations 2023 Prague, Czech*.

10. Bekmurodovna, Z. D. (2022). Matematik tushunchalarning ta’riflash metodikasi. *Journal of new century innovations*, 11(5), 173-175.

11. Dilmurodova, Z. D. (2022). Psixologiyada qobiliyat muammosi. *Актуальные проблемы обучения*, 1(2), 15-25.

12. Jumayevich, E. N., & Talipjanovna, M. N. (2023). Characteristics of implementing the cluster approach in the educational system. *International Journal of Pedagogics*, 3(02), 44-47.

13. Ходжамкулов, У. Н., Мадгапилова, НТ (2020). Необходимость и условия формирования кластера педагогического образования (на примере системы образования Узбекистана). *Европейский журнал исследований и рефлексии в образовательных науках*, (8), 4.

14. Madgapilova, N. T. (2023). Social-psychological cooperation of educational organizations and theoretical basis of the cluster approach. *Экономика и социум*, 11(114), 554-560.

15. Madgapilova, N. T. (2022). Kasbiy kompetentlik o’rganish ijtimoiy-psixologik fenomen sifatida. *Development and innovations in science*, 1(1), 7-12.